

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI TIJORAT BANKLARI TASHKIL
ETISHNING HUQUQIY ASOSLARI**

*Xamdamov Muzaffar Rauf o‘g‘li - Samarqand Davlat Universiteti
Kattaqo‘rg‘on filiali, Bank ishi va audit yo‘nalishi 21-07 guruh talabasi*

*Sohibov Ulug‘bek Zayniddin o‘g‘li - Samarqand Davlat Universiteti
Kattaqo‘rg‘on filiali, Bank ishi va audit yo‘nalishi 21-07 guruh talabasi*

*Xasanov Axmadjon Shodiyarovich - Samarqand Davlat Universiteti
Kattaqo‘rg‘on filiali o‘qituvchisi (ilmiy rahbar)*

***Anotatsiya:** Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasi tijorat banklarini tashkil etishning huquqiy asoslari ko‘rsatib beriladi. Tijorat banklari tashkil etish bir qancha qonunlar asosida amalga oshiriladi. Bu qonunlarda berilgan talablar amalga oshirilsagina tijorat banklarini tashkil etish mumkin.*

***Kalit so‘zlar:** huquqiy, litsenziya, yuridik shaxs, ustav kapitali, ta‘sischilar, hujjatlar, markaziy bank, qonun, aksiya.*

Kirish

Tijorat banklarini tashkil etish va tugatishning huquqiy asoslari “Banklar va bank faoliyati to‘g‘risida”gi qonunda ifodalangan. Mazkur qonunning 2-bobi “Banklarni tashkil etish va ularning faoliyatini tugatish tartibi” deb nomlanib, moddadan iborat (7-19-moddalar).

Banklar respublika hududida o‘z faoliyatini Markaziy bank tomonidan berilgan litsenziya asosida amalga oshiradilar.

Tijorat banklarini tashkil etishning huquqiy asoslari bir qancha asosiy huquqiy normativ hujjatlar asosida tartibga solinadi. Jumladan:

O‘zbekiston Respublikasining “O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki

to'g'risida"gi qonuni, 1995 yil;

O'zbekiston Respublikasining "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi qonuni, 1996 yil;

O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining "Banklarni ro'yxatga olish va ularga litsenziyalar berish tartibi to'g'risida"gi 22-son Nizomi, 1998 y.

O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining "Bank ustav kapitali miqdorini, aksiyadorlar tarkibini, bank nomi va manzilini o'zgartirish hamda ustavga kiritilgan o'zgartirish va qo'shimchalarni rasmiylashtirish tartibi to'g'risida"gi Nizomi. 1998 yil 426-son;

O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining "O'zbekiston Respublikasi hududida xorijiy banklarning vakolatxonalarini ochish, ularni ro'yxatdan o'tkazish va akkreditatsiya qilish tartibi to'g'risida"gi 241-son – 1996-sonli Nizom;

O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining 1998 yil 31-sonli "Tijorat banklariga chet el valyutasida operatsiyalarni amalga oshirish uchun litsenziyalar berish tartibi" nizomi.

"Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi qonun 1996 y. Bunday hujjatlar orqali tijorat banklari faoliyati asoslarini o'rganishingiz mumkin.

Asosiy qism

Banklarni litsenziyalash O'zbekiston Respublikasining "Banklar va bank faoliyati to'g'risida", "O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki to'g'risida", "Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida"gi qonunlariga muvofiq amalga oshiriladi va u amalga oshiriladi. boshqa qonunlar va bank me'yoriy hujjatlarida belgilangan talablar asosida amalga oshiriladi.

Bankni litsenziyalash jarayoni ikki bosqichdan iborat:

Bank tashkil etish uchun Markaziy bankning dastlabki ruxsatnomasini berish;
Bankni ro'yxatdan o'tkazish bilan bir vaqtda litsenziya berishdan iborat. Muassislar o'z orasidan Markaziy bankda, uning hududiy bosh boshqarmasida va boshqa

organlarda o'z manfaatlarini ifoda etishga vakolatli shaxsni tayinlaydilar. Uning vakolatlari ta'xis shartnomasi bilan tasdiqlangan. Markaziy bankning hududiy bosh boshqarmalari bank muassislarini bank tashkil etish bilan bog'liq zarur huquqiy hujjatlar bilan ta'minlaydi. Ta'xis shartnomasi muassislar tomonidan imzolanganidan keyin bir oy muddatda ular Markaziy bankka bank ochish uchun dastlabki ruxsatnoma olish uchun ariza beradilar.

Litsenziyalash bo'limi muassislar tomonidan taqdim etilgan hujjatlar to'plamini ushbu Nizom talablariga muvofiqligi nuqtai nazaridan bir oy muddatda ko'rib chiqadi.

Taqdim etilgan hujjatlar to'plami to'liq shakllantirilgan va ushbu Nizom talablariga javob beradigan bo'lsa, Litsenziyalash boshqarmasi bank ochishga dastlabki ruxsatnoma berish to'g'risidagi masalani Markaziy bankning Kredit tashkilotlarini ro'yxatga olish va litsenziyalash komissiyasiga kiritadi.

Dastlabki ruxsatnoma berish to'g'risidagi qaror barcha zarur hujjatlar ilova qilingan holda ariza berilgan kundan boshlab uch oydan kechiktirmay qabul qilinadi. Muassislar dastlabki ruxsatnomani olgach, bankni ro'yxatdan o'tkazish va litsenziya olish bo'yicha zarur tashkiliy, texnik va boshqa tadbirlarni amalga oshiradilar. Bank boshqaruvi raisi va bosh buxgalterligiga nomzodlar tanlanadi va Markaziy bank tasdig'iga kiritiladi.

Ko'rsatilgan hujjatlar loyihalari faqat Markaziy bankning Bank litsenziyalash boshqarmasi tomonidan tasdiqlanganidan keyin imzolanadi va tasdiqlanadi. Bundan tashqari, Markaziy bankning ta'xischilari to'g'risidagi ma'lumotlar:

bank boshqaruvi a'zolarining ro'yxati (boshqaruv raisi, uning birinchi o'rinbosari), ushbu shaxslarning Markaziy bank talablariga javob berishini tasdiqlovchi ma'lumotlar, bank boshqaruvining yangi tashkiliy tuzilmasi. ta'xis etilayotgan bank, ichki audit to'g'risidagi nizom, kredit siyosati to'g'risidagi nizom, biznes-reja, ariza beruvchining muassislar nomidan ariza berish vakolatini tasdiqlovchi hujjat, bankni tashkil etishning maqsadga muvofiqligi to'g'risida bankning bosh ofisidan. Shuningdek, ta'xis etilgan joydagi Markaziy bankning xulosasi, mahalliy davlat hokimiyati va boshqaruvi organlariga ma'lum hududda

bank tashkil etish niyati to'g'risida berilgan bildirishnomaning nusxasi ham taqdim etilishi kerak.

Banklar yuridik shaxs maqomini Markaziy bankning tijorat banklari reestrda ro'yxatga olingan paytdan boshlab oladilar. Ro'yxatdan o'tish bilan bir vaqtda ularga litsenziya beriladi.

Markaziy bank tomonidan berilgan litsenziya bankka unda ko'rsatilgan faoliyat turlari bilan shug'ullanish huquqini beradi. Litsenziyalar asosiy litsenziya va ichki litsenziyalarga bo'linadi. Bosh litsenziya tijorat banklariga O'zbekiston Respublikasi hududida va undan tashqarida chet el valyutasida operatsiyalarni amalga oshirish uchun beriladigan huquqdir. Ichki litsenziya – tijorat banklariga O'zbekiston Respublikasi hududida to'liq yoki cheklangan miqdorda chet el valyutasida operatsiyalarni amalga oshirish uchun beriladigan huquqdir.

O'zbekiston Respublikasida tijorat banklarining tashkil etilishi ham bir qancha me'yoriy hujjatlar asosida amalga oshiriladi. Tijorat banklarini tashkil etishdagi huquqiy asoslarning maqsadi davlat tijorat banklarini Markaziy bank vositasida tartibga solib turadi va ular ustidan nazorat qiladi. Tijorat banklari yuqoridagi qonunlar asosida o'z faoliyatini olib boradi. Ma'lum bir qonunlarni buzganda ularning litsenziyasi olib qo'yiladi va faoliyati to'xtatiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh. Abdullayeva “Bank ishi” Darslik. Toshkent Moliya institute 2003.312p
2. Abdullayev. Y, Qoraliyev. T, Toshmurodov. Sh, Abdullayeva. Sh “Bank ishi” Toshkent 2010 year, 532p
3. Abdullayeva .Sh “Pul, kredit va banklar” Toshkent, 2013 yil, 318p
4. <https://lex.uz>
5. <https://ziyonet.uz>